

[Handelsministeren.] fra indførselsstedet ud til byerne. Et sådant naturgasprojekt vil kræve meget store investeringer, og det må nødvendigvis være baseret på transport og salg af naturgas i meget betydelige mængder. Dette må forestås af en central, landsomfattende organisation, der får til opgave at købe gassen på indførselsstedet, formentlig ved kysten, og at anlægge de fornødne transmissionsledninger m. v. og videresælge gassen til storforbrugere som f. eks. kraftværker, fjernvarmecentraler, industrivirksomheder m. v. og til gasfordelingsselskaber, der videredistribuerer gassen gennem det lokale distributionsnet.

Det er helt åbenbart, at en sådan landsomfattende organisation vil få en meget stærk position på det danske energimarked, og at regeringen må anse det for påkrævet, at staten i givet fald sikrer sig tilfredsstillende kontrol med et projekt af denne karakter. På hvilken måde det skal ske, herunder om staten eventuelt bør indgå som aktiv deltager i en organisation som den nævnte, er der ikke taget stilling til, men spørgsmålet indgår i regeringens overvejelser i forbindelse med den nævnte undersøgelse af muligheden for en eventuel indførelse af naturgas i Danmark.

Med hensyn til import og raffinering af olie og olieprodukter foreligger der ikke tilsvarende problemer, og regeringen har ikke under overvejelse at oprette noget statsligt selskab til udøvelse af disse funktioner.

Aksel Larsen: Jeg takker for svaret eller i hvert fald for en del af det, for det forekommer mig meget væsentligt, at regeringen sysler med disse problemer, og at den i hvert fald er klar over, at hvis der skal blive tale om at udnytte naturgasforekomster eller i det hele taget naturgas i større målestok i Danmark, er det et offentligt anliggende, og så bliver staten nødt til at interessere sig for det under den ene eller den anden form. Men så forstår jeg bare ikke, hvorfor ministeren på regeringens vegne siger, at dels vil den i almindelighed ikke gå ind i erhvervslivet i konkurrence med det private erhvervsliv, dels er spørgsmålet om olie et helt andet spørgsmål. Olie hører også til energiforsyningen, og hvad angår konkurrence med erhvervslivet, ved jeg ikke

bedre, end at de fleste elektricitetsværker i dette land er offentlige. Det offentlige har i den grad sat sig på elektricitetsforsyningen, at det private erhvervsliv har meget få chancer på dette område. Det kan altså lade sig gøre. Jeg kan ikke se, at den omstændighed, at privatkapitalen er kommet først med hensyn til olie og benzin, skulle bevirke, at man fortsat skal lade dette være ene tumleplads for privatkapitalen. Jeg tror nok, at regeringen kommer til at overveje sine synspunkter her endnu en gang. I hvert fald har ministerens indvendinger mod, at staten kunne gå ind i denne branche, aldeles ikke overbevist mig.

Men ellers takker jeg for svaret.

Hermed sluttede spørgsmålet, og spørgetiden var dermed til ende.

Den næste sag på dagsordenen var:

Redegørelse af arbejdsministeren.

Arbejdsministeren (Lauge Dahlgaard): I løbet af det sidste par år er der sket en markant stigning i tilgangen af udenlandsk arbejdskraft. Vore nabolande Sverige og Vesttyskland og en række andre vesteuropæiske lande har i en årrække haft gæstearbejderproblemerne inde på livet, men for os er de nye. Der er derfor ikke noget mærkeligt i, at befolkningens, erhvervslivets og myndighedernes holdning over for gæstearbejderproblemerne nok har været præget af manglende afklaring. Det har simpelt hen ikke kunnet være anderledes.

De spørgsmål, der knytter sig til tilstedeværelsen af et stigende antal gæstearbejdere fra lande, der i økonomisk, social, kulturel og sproglig henseende afviger stærkt fra Danmark, optager med rette en stor del af den offentlige diskussion. Problemerne er som bekendt også blevet behandlet af udvalget om udenlandske arbejdesforhold i Danmark, som blev nedsat i juni i fjor, og som i sidste måned afgav sin endelige betænkning. Udvalget har undervejs afgivet en række indstillinger, og det har givet anledning til lovgivningsmæssige, bevillingsmæssige og administrative foranstaltninger, og indstillingerne har også inspireret den løbende offentlige diskussion.

[Arbejdsministeren.]

Jeg vil gerne benytte lejligheden til at takke udvalget, der har haft amtmand Niels Elkær-Hansen som formand, og som har haft repræsentation fra statslige styrelser og arbejdsmarkedets organisationer.

Der er nu et bredere grundlag for vurdering af gæstearbejderproblemerne end for 1½ år siden, da de begyndte at melde sig. En i alle enkeltheder udformet gæstearbejderpolitik er tiden vel ikke inde til, men det skulle nu være muligt at nå frem til en grundindstilling, ud fra hvilken en mere konkret gæstearbejderpolitik efterhånden kan udformes.

Med dette sigte vil jeg gerne gøre de hovedproblemer, der efter min mening foreligger, til genstand for omtale. Det drejer sig først og fremmest om gæstarbejdernes betydning for samfundsøkonomien og om gæstarbejdernes tilpasningsproblemer.

Der findes, så vidt jeg ved, ikke i noget land gennemarbejdede analyser vedrørende gæstarbejdernes betydning for indvandringslandets økonomi. En vurdering må derfor ske på grundlag af principielle overvejelser. Disse overvejelser må efter min opfattelse tage udgangspunkt i, at gæstarbejderne er den mest mobile arbejdskraft, der findes. Det er et forhold, hvortil der knytter sig både plusser og minusser. I en periode med et stramt arbejdsmarked, som vi har haft det i det sidste par år, vil det både for den enkelte virksomhed og for samfundet være fordelagtigt, at huller i arbejdsstyrken hurtigt kan udfyldes, så produktionsmuligheder ikke er ubenyttede alene på grund af manglende arbejdskraft. Tilgangen af udenlandsk arbejdskraft i det sidste par år er nok i ikke ringe grad anvendt til erstatning for dansk arbejdskraft, der har forladt industrivirksomheder og er gået til mere velbetalt arbejde inden for byggeriet.

Tilgangen af udenlandsk arbejdskraft præger visse erhvervsområder stærkere end andre. Det ligger vel i sagens natur, at løntagerne i perioder med mangel på arbejdskraft søger de mest velbetalte job, og det er således — i hvert fald i første omgang — de mindre velbetalte job, der står åbne for gæstarbejderne. Visse erhvervsområder kan blive ret afhængige af udenlandsk arbejdskraft. Det kender vi fra visse eksportvirksomheder og fra turistbranchen. I mange til-

fælde er gæstearbejdere på virksomheder inden for de nævnte erhverv antagelig med til at sikre disse virksomheders eksistens og dermed måske også en valutaindtjening, der overstiger gæstarbejdernes egen løn.

Hvis tilgangen af udenlandsk arbejdskraft overstiger et vist niveau, kan det utvivlsomt modvirke en ønskelig strukturændring i erhvervslivet og på arbejdsmarkedet. Sådanne strukturændringer har i de senere år bl. a. givet sig til kende ved, at nye befolkningsgrupper er søgt ud på arbejdsmarkedet, og ved nedlæggelse af virksomheder, hvis indehavere har kunnet tjene en større indtægt på det almindelige arbejdsmarked, hvor der har været brug for dem. Det stramme arbejdsmarked har endvidere medvirket til, at geografisk, erhvervs- og fagligt betingede vanskeligheder for tilpasning mellem udbud og efterspørgsel efter arbejdskraft har kunnet overvindes. Ved egnsudvikling og aktiv arbejdsmarkedspolitik har det offentlige fremmet den økonomiske tilpasning. Det er ønskeligt, at denne strukturtilpasning ikke hæmmes af en helt restriktionsfri adgang til udenlandsk arbejdskraft.

Erfaringerne fra andre lande giver anledning til at anstille endnu en vigtig betragtning, nemlig at en meget liberal adgang til udenlandsk arbejdskraft under visse omstændigheder, som ofte vil foreligge, ikke blot fører til begrænsede samfundsøkonomiske tilpasninger, men kan blive led i selve den økonomiske vækstproces. I disse tilfælde kan man tale om, at tilgang af udenlandsk arbejdskraft skaber et uafviseligt behov for fortsat tilgang af udenlandsk arbejdskraft.

Her i landet er 1960ernes stærke vækst i arbejdsstyrken nu ophørt, bl. a. som følge af befolkningens ændrede aldersfordeling. En fortsat kraftig udbygning af produktionsapparatet kan derfor forudsætte, at der sker en vis indvandring af arbejdskraft fra udlandet. En økonomisk vækst på dette grundlag, hvortil der jo også knytter sig øget boligbyggeri og udvidelse af det uddannelsesmæssige og sociale serviceapparat til betjening af gæstarbejderne, vil medføre investeringsudgifter, der lægger beslag på arbejdskraft og på valuta. Hertil kommer, at en stærk tilgang af udenlandsk arbejdskraft kan påvirke erhvervslivets investerin-

[Arbejdsministeren.]

ger på en sådan måde, at der investeres i mindre arbejdskraftbesparende teknik, end tilfældet ellers ville være, og det er ikke i sig selv ønskeligt.

I en samfundsøkonomisk vurdering af gæstearbejdernes betydning indgår således et stort antal faktorer, og jeg har her kun kunnet omtale nogle af de vigtigste. En sammenfattende vurdering kan ikke foretages én gang for alle, men må ske løbende med den til enhver tid rådende økonomiske og arbejdsmarkedspolitiske situation som baggrund.

Regeringens generelle synspunkt er, at der ikke bør være en så u hæmmet adgang til udenlandsk arbejdskraft, at strukturtilpasningen i erhvervslivet og på arbejdsmarkedet bremses. På den anden side bør der ikke opretholdes en sådan mangel på arbejdskraft, at flaskehalsproblemer ikke kan løse og levedygtige og valutaskabende erhverv kommer i vanskeligheder. Tilgangen af udenlandsk arbejdskraft må til enhver tid afpasses efter disse synspunkter, og de fremgangsmåder, der i denne forbindelse kan komme på tale, skal jeg om lidt vende tilbage til.

Gæstearbejdernes tilpasningsproblemer har sammenhæng med en lang række forhold. Jeg skal nævne de sproglige kommunikationsvanskeligheder og de boligmæssige problemer, som ikke mindst skyldes, at gæstearbejdere i særlig stor tal beskæftiges i områder, hvor der i forvejen er knaphed på boliger. Det er utvivlsomt også på sin vis en slags tilpasningsproblem, at mange gæstearbejdere enten af indstilling eller for at kunne sende en stor del af deres indtjening til familie i hjemlandet er mere beskedne i deres fordringer til bolig og leveforhold, end vi her i landet almindeligvis finder rimeligt. Gæstearbejderne bliver bl. a. af de grunde, jeg har nævnt, let ofre for udnyttelse, og det er der desværre både danskere og udlændinge — ikke sjældent landsmænd til gæstearbejderne — der benytter sig af.

En væsentlig del af gæstearbejderudvalgets betænkning drejer sig om disse tilpasningsproblemer, og de fleste af udvalgets indstillinger er forslag til tilpasningsforanstaltninger på de boligmæssige, sociale, sundhedsmæssige, undervisningsmæssige og rådgivningsmæssige områder. Jeg henviser

til betænkningens fremstilling og til omtalen af de på grundlag af indstillingerne truffede foranstaltninger eller foranstaltninger, der er under forberedelse.

Arbejdet med de forskellige foranstaltninger påhviler de ministerier, der er ressort for tilsvarende problemer for den danske befolkning. Regeringen har imidlertid fundet det nødvendigt at etablere et særligt kontor under socialstyrelsen til varetagelse af informerende, rådgivende og koordinerende opgaver ved siden af de snævrere sociale spørgsmål, der selvfølgelig også påhviler styrelsen over for gæstearbejderne. Ikke mindst lokale myndigheder, organisationer og institutioner har brug for orientering om gæstearbejderproblemerne for at kunne medvirke til løsningen af dem — de fleste tilpasningsproblemer skal jo ifølge sagens natur løses på det lokale plan. Regeringen har fundet, at den ny socialstyrelse med dens tilsigtede brede samarbejde med hele det sociale serviceapparat, herunder med kommunerne, har de naturligste forudsætninger for at varetage de nævnte opgaver og til at tage fornødne initiativer.

Det er uden videre klart, at gæstearbejdernes mangeartede tilpasningsproblemer bedst kan løses, hvis tilgangen af gæstearbejdere har et begrænset omfang. Den grundindstilling, ud fra hvilken gæstearbejderpolitikken efter regeringens opfattelse må udformes, går således ud på, at vi ikke bør og i øvrigt næppe heller ville være i stand til at isolere os fra den omgivende verden i den henseende, der her er tale om. På den anden side taler både økonomiske synspunkter og tilpasningsproblemerne for, at tilgangen af udenlandsk arbejdskraft ikke sker i et kraftigt tempo og uden regulerende foranstaltninger. Der er også her tale om et hensyn til de gæstearbejdere, der er her i landet, og til dem, som kommer her i fremtiden.

Reguleringen af udenlandske arbejders adgang til det danske arbejdsmarked kan ske såvel ved generelle midler som ved den måde, den såkaldte indslusningsordning administreres på.

De generelle midler har adresse til de vilkår, der pålægges arbejdsgivere, der beskæftiger gæstearbejdere med førstegangstilladelse. Der er her tale om et ret uopdyrket felt her i landet. I andre lande har man fundet det nødvendigt at pålægge arbejdsgi-

[Arbejdsministeren.]

verne visse forpligtelser, f. eks. til ikke at afskedige gæstearbejderen inden for et vist tidsrum efter hans ankomst og til at bistå ham med fremskaffelse af logi. Jeg ved, at mange danske arbejdsgivere tager sig af disse ting som noget, der er lige så selvfølgelig, som at gæstearbejderen skal introduceres ordentligt på sin nye arbejdsplads og have orientering og vejledning. Vi kommer imidlertid nok til at overveje, i hvilket omfang der bør ske en formalisering af nærmere angivne arbejdsgiverforpligtelser.

Den såkaldte indslusningsordning har for nylig været til drøftelse her i tinget. Der gælder for tiden en midlertidig, ret restriktiv ordning, der nærmest kan karakteriseres som et stop med dispensationsmuligheder. Med henblik på en mere varig ordning har fremmedarbejderudvalget udarbejdet en indstilling, der bygger på, at arbejdstilladelse normalt skal tildeles gæstearbejderen, inden han forlader sit hjemland eller bopælslandet. Der nævnes muligheden af et særligt hverveorgan som service over for virksomheder, der har behov for udenlandsk arbejdskraft, og udvalget nævner også de fordele med hensyn til udvælgelse af arbejdskraft og orientering af gæstearbejderne om deres fremtidige vilkår her i landet, der vil kunne opnås ved en sådan ordning.

Jeg har bedt det arbejdsmarkedspolitiske udvalg om at vurdere indstillingen og konkretisere forslaget nærmere. Samtidig er et elektronstyret gæstearbejderregister med systematiske oplysninger om gæstearbejderne og deres bevægelser på det danske arbejdsmarked under opbygning, således at det nødvendige informationsgrundlag for administrationen af gæstearbejderpolitikken kan blive tilvejebragt.

Den måde, indslusningsadministrationen tilrettelægges på, vil være af betydning for mulighederne for at løse gæstearbejdernes tilpasningsproblemer på en tilfredsstillende måde. Derfor forudses på det centrale plan et samarbejde mellem socialstyrelsens tilpasningskontor for gæstearbejdere og de myndigheder, der får ansvaret for indslusningsadministrationen, og det bliver formentlig arbejdsdirektoratet og fremmedpolitiet. På det lokale plan forudses tilsvarende et samarbejde mellem arbejdsformidlingen og de kommunale myndigheder.

Til slut vil jeg gerne fremhæve, at gæstearbejderproblemerne har bud til os alle. Hvad vi foretager os på dette område, kan i hvert fald ikke i enhver henseende gøres om igen. De gæstearbejdere, som får ophold og arbejde her i landet, er velkomne, og hvis de ønsker det, skal de også kunne føle sig hjemme. De fleste af vore gæstearbejdere er stræbsomme og venlige mennesker. Det hensyn, vi skylder dem, bliver ikke mindre på grund af den ublide skæbne, som for mange af dem er baggrunden for, at de søger deres udkomme så fjernt fra hjemland og slægtninge.

Det er med tilfredshed, regeringen har fulgt den voksende indsats, der på frivilligt grundlag udføres til orientering og bistand for gæstearbejderne af humanitære foreninger, faglige organisationer, oplysningsforbund, kommunale myndigheder, arbejdskammerater og virksomhedsindehavere.

Der er behov for en stadig udbygning af denne indsats, og jeg håber, det kan ske i overensstemmelse med de synspunkter, som jeg her har prøvet at redegøre for.

Den næste sag på dagsordenen var:

Anden behandling af forslag til lov om indfødsrets meddelelse.

(Første behandling af lovforslaget (nr. 86) findes i tidenden sp. 1885, udvalgets betænkning i tillæg B. sp. 475).

Der var stillet 2 ændringsforslag i betænkningen.

Uden for betænkningen var der ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagets paragraffer, ændringsforslagene og spørgsmålet om lovforslagets overgang til tredje behandling sattes til forhandling under ét.

Ingen bad om ordet.

Ændringsforslag nr. 1, § 1, således ændret, og ændringsforslag nr. 2 om indsættelse af en ny paragraf (§ 2) vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.